

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ՆԱԽԱՆ ՄԱՍԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷ

ՏԻՄԱՆԱԿԵՐՏ, Օգոստ. 30

Հետեւեալներն կը քաղուիմք Հազարոց մի ընդարձակ աղերսագրէն որն 300 ստորագրութեամբ վերջերս Պատրիարքարան զրկեցին՝ իրենց Սեփտին պէջի դէմ ունեցած դատին առթիւ։ Սոյն աղերսագիր կ'ըսէ։

«Սորա դէմ (Սեփտին պէջի) երեք հարիւր տուն Հազարոցներս դատ բացած ենք այժմ ի Տրգարաններու։ Տեղական իշխանութեան կողմէն քանիցս զօրք զրկուելէ յետոյ, Սեփտին ձերբակալուեցաւ։ Բայց իզուր, զի իւր անթիւ հարստութիւնն ու ոսկին կը մեղմանայ կառավարութեան բոլոր պաշտօնէից արդարադատ բնութիւնը, ու դերն կը հանէ մեր խեղճ ու հարստահարեալ Հազարոցներու արգար բողոքներն։ Մեր կրած անլուր նեղութիւնները այդ անձի ձեռքէն անթիւ են, որոցմէ մի քանին միայն յիշել բաւական կը համարենք այժմ։»

Աղերսագիրն կը պատմէ թէ ինչպէս յիշեալ գաղանն կիրակի օր մը Ս. Պատարագի ժամանակ իր չորսակներն զրկելով ժողովուրդն դուրս կը հանէ եկեղեցիէն ու զոյն իր լիտոյից կը գործածէ։ Կը նկատուի նաեւ թէ ինչպէս Սեփտին Հ. տեսած ատեն նորա թաղին, Կրօնքին, եկեղեցիին, և այլն կը հայհոյէ թրքական անլուր խօսքերով։ «Ս.Յ. պէջի ձեռքով, կըսէ Հազարոցներու արեւմտեան թաղերէն ուսումնականութիւնը, առեւտրութիւնը, գործութիւնը ու ամէն տեսակ հարստահարութիւնը վայրենի սրտերն անգամ կարեկցութեամբ կը լեցնեն։ Դեռ քիչ ատեն առաջ Հազար աղայի սրբին Յովհաննէս սուրբն նոյն գաղանի ծառաներէն այնչափ դանակածուեցաւ որ քանի օր վերջ հոգին աւանդեց։

«Սեյնալ ձեռն աղքատ մէկ մը առաւ ընէ մինչ երեկոյ ձիւնի մէջ պահուեցաւ այդ անձանց կողմանէ ու մեռաւ խղճալին։ Այս մարդուն գլուխը ձիւնէ շինուած գլխարկ մը դնելով և այլ բազմապատկառ շարժարաններով շարժարած էին զայն երկար ժամանակ։ Խեղճ, բայց գեղանի երիտասարդ մը վերջերս Սեփտին տարուեցաւ իր արարանկաց ձեռք, որն գանակոծուեցաւ, շարժարուեցաւ և հուսկ ուրեմն առեւտրութեան այդ գաղանին կողմանէ» են ևն։

Սոյն աղերսագիրն Պատրիարքարանէ գլխութիւն խեղդելէ առաջ կը պատմէ նաեւ թէ Սեփտին պէջի նոր տեսակ գաղութիւն մը կը գործածէ։ Եղբր, ո'ւնէ մարդ կոչեցաւ համար։ Սա գաղանն իր քով դիպած ունի «նշրկիւններու» հինգաձ «մարտիներ» որոնցմէ պղտիկ կտոր մը որու որ զրկէ նա պարտի անմիջապէս պէյնի երթալ։ «Վայ այն մարդուն, կըսէ աղերսագիրն, որ չի հնազանդ իր այդ «մարտիներ» ձեռքից» են ևն։

Պէշկուցոց անհանգստութեան պատճառ եղող քանի մը քիւրտեր թէ և րանտն են, սակայն Շրքարթանցի և Ռաման ցեղի պէտս հարստահարիչ հաճի Ապաուլլաւ իր ամէն շարքի ի գործ դնելով կը նեղէ գէլայեր, ազատ կը չընէ։ Զօրք չէ մնացեր ի Տրգարաններու, որ երթալ բարեկարգէ սոյն նահանգ։ Արդէն երկու վաշտ հետեւակ կը գտնուի քաղաքին մէջ, սոցա մէկ վաշտ Տէրսիմ գնացեր է, և այժմ հոս 140 հետեւակաւոր և 11 հեծելազօր ունինք միայն։

Երկու օր յառաջ վան, Պիթիկ, Սըղերտ հանդիպելով տեղա եկող քաղաքապետին քննիչ սպայ մը, որ Քարբերդ, Էրզնէկոյ և Տրապիզոն պիտի երթայ, գործադատ դօրաց սակաւութեան, և խղճաց ժողովրդեան տառապանաց վրայ, որովհետեւ շատերը գնացին թէ զրով և թէ բերանով իրենց ցաւերը յայտնեցին անոր։

Բաղդադէր շայ թրքամուկաց կուսակից եղող, սակից տառ տարի յառաջ տեղոյս Հայրենասէր ընկերութեան վարչութիւնն իրիւ յեղափոխիչ մասնով՝ բնիկ Հազարոցի Տ.Շահին քահանայն, Հազարոցներուն և Հայոց արիւնն ծծող Սեփտին պէյի մէջ տեղ համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար Հազար գնաց և չի յաջողեցաւ, որովհետեւ երկու կողմն ալ տեղա եկած էին ինքն հոն մնաց սահապառակաւ որ իրիւ քահանայ քարոզէ և համոզէ ամենայն հանրերութեամբ հնազանդ լինին Հայք իրենց պէյերուն, և բնաւ չըլլայ նեղին ու ձանձրացնեն զանոնք իրենց սրտնեղիչ աղերսագրերով։ Այս քարոզիչն գուցէ իւր այդ միջամտութեամբն չքանչան մը ստանայ։

Ազգային վիճակին շատ գէշ է, որովհետեւ ոչ առաջնորդ և ոչ ալ առաջնորդի տեղապահ կայ։ Ամէն ոք աստ խիստ տարտամ վիճակ ունի։ Հոս եղող խեղճ Հազարոցի և այլ հարստահարեալք դեռ գործ մը տեսած չեն և անապուտ տեղը կը դեգերին քաղաքին մէջ ու կառավարութեան դուռը։ Սեփտին պէյը արձակ համարձակ և փառաւորապէս կը պատի քաղաքին մէջ։ Ամէն օր հացիկերոյթներու կը հրաւիրուի։ Եւ այդ ոչ միայն թուրքերէն, այլ առեւելի հայազգիներէ, ինչպէս Յովհաննէս Է.Փ. Միւսախանէն, Քաղաք Պաշտեանէն, Քիշիկեանէն և ուրիշներէ, որոնք այս կընեն իրենց անձնական շահերուն համար, և այդ բռնապետն պատուելով՝ ոտնակոխ կանեն իրենց ազգակից Հայերու իրաւունքներն։ Եթէ Պաղլոյ փոխ հրապարտեն չը միտնարէր Հազարոցին, գուցէ փորձանք մը եկած էր իրենց գլխուն։

Քանի մը օր յառաջ ի գլխուց Հազարոցի Հայոց երկու քահանայ երթան իտարա մեծ խորի անդամ ազգատեանց Յովհաննէս աղային տունը ու դռնէն կը վախտուին, մինչդեռ նոյն պահուն յիշեալն այցելող Սեփտին ծառաներն Ղովտի հրեշտակներուն պէս պատուով կընդունուին՝ ցոյց տալու համար Հազարոցներուն թէ ինքն Միւսախան ամէն կերպիւ կը համակրի Սեփտինին։

Ահա այս է իրաց ներկայ վիճակը։ Ոչ գիւղացի հայուն հանգիստ կայ ոչ քաղաքացիին։ ամէն կողմ երկիւղ ու սարսափ տիրած է։ Այս տողերը կարդալով, ձեր ազատասէր ընթերցողն անտարակոյս ենք որ պիտի զայրանայ ու բոլոր իր ուժովն յառաջ մղէ ազատութեան սուրբ գործը։

Նամակս չի լինողեցած հազարեւմտ ձեզ մի այլ արտաճմիկ լուր որն քանի մ'օր առաջ տեղի ունեցաւ քաղաքին մէջ։ Տեղոյս Մուֆթիի թուր Պատանձի հաճի Ապիւլ անուն մէկի մը որդին է Զիլփիզար անուն։ Բողոքէ մը անցած ատեն թովմատ անուն հացադործի մը տան դուռն քաց գտնելով ներս կը մտնէ։ Հացադործի կինն, որ միայնակ է եղբր ի տան, սարսափահար կը լինի։ Վերջապէս վայրագ թուրք բռնարարներով բռնի դժբաղտ Հայ կնկան պատիւն, աներկեղ կը լինի...

ՍՈՒՐ

ՏԱՃԻԿՆ ՈՒՄԵՆՔ

Ե... , Նոյ. 12

Ընթերցողք պիտի գարձանեն թերեւ երբ լսեն թէ Սուլթան Համիտ մեր կողմանէ քուրտ մէ, թէ և չգիտցուի թէ ինչպէր պիտի քիւրտ աղջիկ մը Սուլթան Մեհմետ կըն եղած է, մանուսնդ ու հասարակ մահիւնացուաց համար դիւրին բան է պաշտօնագրանաց թափանցել։

Ներկայ սուլթանն իր մանկութեան ատեն մը բարձր ուսում չառաւ, զի ոչ ոք կը կարծէր թէ օր մը պիտի բաղմէր Օսմանի գահուն վրայ։ Իր երիտասարդութեան ժամանակ նա չուներ այն ատելութիւն քրիստոնէից դէմ ինչ որ ունի այսօր, սակայն 26-27 տարեկան հասակին մէջ երբ սօփթաներուն հետ յարաբերութեան մտաւ, փոխուեցաւ լալրովին։ Սօփթայք տաճիկ ժողովրդեան տգէտ, դատարկապարտ ու միշտ անդ մասը կը կազմեն, որոց զբաղմունքն է Գուրանէն հատուածներ կարդալ բարձրաձայն ու սքանչանալ Մարգարէի անխմատ գրուածներուն վրայ։

Տաճկաստանի տիրող այժմեան կառավարութիւնն՝ կասկած չկայ թէ սօփթաներու աղդեցութեան տակ կը գտնուի ասոր պատգոյցներ պէտք չեն թերեւ։ Երբ Խայրէտին թուրքի ճանձարեղ փաշան եւարքոս էր, երկրի բարենորոգման համար ծրագիր մը ներկայեց Սուլթանին։ Սորա ըստ իր կառավարէր, սուլթան տուր զոյդ պաշտօն պատասխանատու նախարարներու։ Բայց Սուլթանն չոլոր սօփթաները ընդհանուր ժողովի հրու իրեց ու ծրագիրն անոնց ներկայացուց, որքառանց իրենց զիրն քննելու մերժեցին զայն, ու եւարքոս փաշան հրաժարեցաւ անմիջապէս։ Այս սօփթաներն քաջ գիտէին անշուշտ թէ երկրին մէջ մի փոքր բարենորոգում իրենց հացը պիտի կտէր։ Գիտէին նաեւ թէ տաճիկ արուեստ չուի, արհեստ չի գիտեր ու աշխատութեան չունի երբէք ճաշակ, անանկ որ բարենորոգումն կը թշուառացնէ զանոնք ու կը զրկէ յափշտակութիւններու գոյութիւններ ընելէ։ Եթէ կան այս մասին տարակուսողներ, կը հարցունենք անոնց թէ ինչպէս կապրին թուրք պաշտօնեաներն տարիներով առանց թոշակ առնելու։ — Կաշառք ուտելով, պիտի պառասխանուի անշուշտ։ — Ե ո՞վ է կաշառք տուողն — Հայն է։ Ահաւասիկ մեծ ու հրապարակային գործութիւն մը որն չենք կրնար համեմատել այն հարստահարութեանց հետ որոց զոհերն Հայերն են միայն։

Պէշքըր փաշան իրիւ գումիէր Հայաստան գնացած ատեն անմահն ՆԵՐՍԷՍ 12 յողուածներէ բաղկացեալ բարենորոգման ծրագիր մը տուաւ իրեն, որոյ չորրորդ յողուածը կըսէր թէ «Կեդրոնական կառավարութիւնն շատ անգամ առաւ առաւ պաշտօն ու շքանշան կուտայ անտրամաներու, որք կը զրկուին դաւառներն ու քիչ ատենէն պաշտօնագուրի կըլլան» երբեմն իրենց պաշտօնատեղին չի հասած։ Հազարաւոր անպաշտօն փաշաներ ու գայմադամներ տարներով կը դեգերին

Բ. Գլան առջեւ պաշտօն մնալով և երբ այսպիսի դատարկաշրջիկներ կաշառք ու ընծաւով պաշտօն մը ձեռք ձգելով դաւառներն կ'ընթան, փաշանակ երկրին շահը մտածելու, իրենց դատարկ քաւին լեցնելու ետեւէն կը լինին ի վնաս ժողովրդին ու տէրութեան։

Պոլսը գիտցողներ տեսած են անշուշտ տար տարիներով հոն դեգերող անպաշտօն փաշաներն, որք հացադործին, մատմառին, կաթնամառին և այլոց մ. ծամած գուրմերն պարտելէ դատ կուտ մը չունին իրենց քաւին մէջ։ և երբ ասոնք կը յաջողին պաշտօնով մը դաւառներն երթալ, հաշար միջոցներ ի դուր կը դնեն ժողովուրդն կեղեքելու համար, որպէս ի կարենան իրենց պարտքերն վճարել և քիչ մ'ալ գրամ աւելցնել պաշտօնունի կղած տաններն տալով ապ երու համար։ Եւ Հայն է որ կը տուի է այս ամէնուն համար։

Մեր երկրի վիճակին այնչափ վատթար լինելով մէկտեղ Սուլթանի ներկայացուցիչք ուրիշ երկիրներու մէջ դեռ չեն կտրմէր սոսկալի սուտերով յայտարարել թէ Հայք և կամ՝ Քրիստոնէայք հանգիստ կապրին Սուլթանի սուրբ հովանոյն ներքեւ, առարկելով նաեւ թէ տեղի ունեցող քանի մը գործութիւններն ու սպաննութիւններն կրնան ամէն երկիրներու մէջ ալ պատահիլ։ Սակայն ասոնք չեն ըսեր թէ ինչու այս բարբարոսութիւնք քրիստոնէից վրայ միայն կը գործադրուին։

Մամլոթինի պէյ անցեալներն այս լեղուն կը գործածէր «Հէրըտի» մէջ՝ Հայի մը նամակին պատասխանած ատեն։ Մենք Հայքս Յոյները լաւ կը ճանաչենք, ոչք դարեւ ի վեր միշտ թշնամի են եղած միւր։ Այս տողերն գրողը բնաւ չի պիտի մոռանայ այն մեծ Եւրոպայեւ իօսածը, երբ ըսաւ օր մը թէ «Յոյնը իւր շինած աղբիւրէն կաթիլմը ջուր անգամ Հայուն չի տար։ Լաւ գիտցէք Հայեր, ես լաւ ուսումնասիրած եմ երկու ազգերն ալ երկար ժամանակէ ի վեր Պօլսոյ մէջ բնակելով»։

Այս մասին տրդարեւ շատ գրեւելքներ ունինք, բայց ստիպեալ ենք թողուլ մի ուրիշ առթի և բաւականանալ այժմ կրկնելով մեր ընթերցողաց այն խօսքն որ շատերու կողմէ ըսուած է թէ մեր յոյսն չը դնենք օտարին վրայ։ մեր խաղուկներն ու արիւնն միայն մեզ կրնան ազատութիւն տալ։ Սորովնք նաեւ, եղբարք, թէ ազատութեան համար կարժէ արիւն թափել։ սորովնք և սորվեցնենք թէ Գուրանով յառաջադիմութիւն չըլլար, և թէ զայն տապալել ու մեր երկրէն դուրս դնել մեր նուիրական պարտքն է։ Քանի որդի դարը կը մտնենայ ահաւասիկ, ունենանք ազգաց անցադիրն՝ այն է աղաւտութիւն, որ կարենանք անվհճի կերպիւ միտնել այն մեծ թուականին մէջ, եթէ ոչ պատմութիւնն՝ ազգաց այդ մեծ դատարանն չարաչար պիտի դատապարտէ զմեզ։

ՍԱՍՈՒՆՅԻ

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Քր. Բրատարակուի առ այժմ ամէն շաբաթ օրեր իւր յատուկ տպարանէն,
Թիւ 827 ու 829 Փայտէտ ավ.
Վէսթ Հոպոքըն, Ն. Ճ.

PUBLICATION OFFICES.
No. 827-829 Palisade Ave.
West Hoboken, N. J.

— ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ —

Մ. Նահանգաց ու Քանատայի համար
Տարեկան մէկ տոլար

Ուրիշ երկիրներու համար՝

մէկ ու կէս տոլար

Քղձատարութեան ճախը խմբագրութեան վրայէն Քաժատորդակինն է կանխիկ վճարելի։ Ծանուցումներ կընդունուին գոհացուցիչ պայմաններով։

NOTICE TO ADVERTISERS

There are actually about ten thousand Armenians in the United States, and their number is fast increasing by fresh arrivals. These Armenians have, like other folks, their own needs and requirements to be supplied, and as they are generally ignorant of the English language, a newspaper is published in West Hoboken, N. J. in their own vernacular for their especial benefit and convenience.

An edition of 1,000 copies is issued weekly for the present, with the expectation of doubling that number shortly, since its circulation will embrace all parts of the world wherever Armenians are found.

The Armenians being an industrious and very thrifty people, are fond of home comforts and civilized luxuries, the advertising public will do well to take notice of these facts and secure their trade and patronage by advertising in the "SOURHANTAG" (Express) at the following very moderate

RATES

A space of 1 inch at \$1.25 per insertion. The same over THREE insertions, at \$1.00 per ins.

For more space, at the same rates and for a continued insertions, satisfactory discount will be allowed.

N. B. All Advertisements requiring translation will be made free of charge.

Նամակ կամ ծրար ղրկել հարկ է հետեւեալ հասցէին.

To The Editor of THE SOURHANTAG,
West Hoboken, N. J.
U. S. America.

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅՈՒԹԻՒՆՔ

Նա որ սխալք քեզ իմացնելու համար լոկ հարուածներ կը ղրկէ, թշնամի մ'է անկասկած, իսկ այն որ պատժոյ արժանի ամէն յանցանքիդ աչք կը գոցէ, բարեկամ մը չէ անշուշտ։ Ամէն յանցանք իրեն յարմար պատիժն ունի, բայց մէկ յանցանքի համար մարդ չեն կասեցնում։

(Արեգակ)

«Սուրհանդակ»-ի անցեալ շաբաթ տուր թուին մէջ հրատարակեալ մի թղթակցութիւն Տ. Ս. Մ. Միւնստեանի մի ազգասիրական ձեռնարկն, ի միջոցն, պատմելէ վերջ, կը ծանուցանէր թէ՛ նոյն քաղաքին մէջ ազգային շէնք մը կառուցանելու համար տեղւոյն ազգայիններէն քանինք Տ. Միւնստեանի գիմած ու քանոր օգնութիւնն ինքրած են, և այս վերջինս, ինչպէս ամէն ազգային դարձոց համար, նոյպէս ալ այս առթիւ պատասխանած է ազգայնոց խնդրանքին՝ նուիրելով հարկեր տո-

լար. այսպէս ալ Պ. Մարգարեան 200 տոլարի արժէք ունեցող կտոր մը երկիր նուիրած է, և քանի մ'ալ ազգայիններ 200 տոլար հանգանակած են։ Արդարեւ ամէն դովետի արժանի են Յիւզնիոյ այս Հայերն, և ամէն գովեստէ վեր է այն ծերունին որ դիտէ աղքատներ աղքատին տալ, և Հայրենիքին՝ Հայրենեաց։

Դարձեալ ի միջոցն.

Կը ցաւինք թէ այս քաղաքին Հայոց ոմանց մէջ կան տակաւին բողոքականի և լուսաւորչականի անվայել վէճեր որ անպատուաբեր են ու աղքատիւնս։ Ամէն մարդ գիտէ թէ երբ մէկն իւր դուռտն կամ մանանցնէ, այս վերջինս կը դադարի իւր հօր անունն կրելէ, ալ չ'կրնար դադարի անոր զաւակն ու անոր տան մի կարեւոր անդամն լինելէ, և ոչ ալ հայրն կրնայ օտար մը նկատել զայն։ Սակայն բողոքական Հայը ոչ բաժնուած է ազգային մարմինէն, և ոչ ալ կրնայ բաժնուած նկատուիլ՝ ուրիշ եկեղեցւոյ մը հետ պսակուած լինելուն համար. Հետեւաբար այս խնդրի վրայ փոփոխ վէճեր հանող ու եղբայրն իր եղբոր դէմ զինող անձինք մեծ ու սոսկալի պատասխանատուութեան մը պիտի ենթարկուին դատաւորաց մեծագունին կողմանէ։

Ո՛րք են Յիւզնիոյ այն չարաւիշակ Մարտունցիներն որք՝ առանց շիկնելու՝ գլխաւոր պատճառն եղած են Տ. Միւնստեանի աղքատութեան ձեռնարկը ի դերն հանելու։ Ամօթ չեն դար այս Հայեր Հայու մը հայեանական մի ձեռնարկին առջև արգելքներ հանել ու միասեղադրութեան... Անէ՛ծք այդպիսեաց։ Ապագայ պատմիչն չի պիտի մոռանայ անոնց անուններուն համար առաջ պատրաստել այն գլխին մէջ որոյ վերնագիրն պիտի ըլլայ՝ «Ազգասեպ վատեր»։

Աւագամա նահանգի Գերմինկէմ քաղաքին մէջ թովմաս ձեռքն անունով մէկը ժամանակէ մ'ի վեր հաւատցնել կուտար թէ ինքն Դանիէլ Մարգարէն է, և թէ կրնար անոր պէս հրաշքներ գործել իր ըսածն ապացուցանելու համար վերջերս սիր հաւատացեալներէ Յանիտներ կանխաւ պատրաստուած մի փռան մէջ դնելով՝ կրակը կուտայ. նոր երեք մանկունքը «Օրհնեցէ՛ք» երգելու ժամանակ չեն գտներ։ Մէկ ժամ վերջ փռուն բացուելով՝ նոր երեք մանկանց աճիւններն դուրս կը բերեն, ու մեր Դանիէլն բան կառաջնորդուի։

Վեհ. Սուրբանի ինկարկուններն ու կոյրաբար անոր հաւատացողներն (Հայերն մասնաւոր) վստահ թող լինին թէ օր մը իրենք ալ միտիւր դառնած դուրս պիտի ելնեն Սուրբանի վառաւոր փուռէն։

Եւ ամէն անոնք որ ակամջ ունին, թող լսեն։

«Քանեքորդ դարը կը մօտենայ ահաւասիկ. ունենանք ազգաց անցադիրը՝ այն է ազատութիւն, որ կարենանք անվեհեր կերպիւ մոտենալ այն մեծ թուականին մէջ, եթէ ոչ պատմութիւնն՝ ազգաց այդ մեծ դատարանն չարաչար պիտի դատաւարտէ զմեզ»։

ՍՈՍՈՒՆՅԻ

Կը մաղթենք որ մեր Ամերիկայի Հայրենակիցներն ծայրագոյն արեւմտից մէջ գտնեն այն յաջողութիւն որն գտած է Մ. Չաթըրը Հայազգին ի ծայրագոյն Արեւելի։

«Գոթըն Կիւպ» Գերմանիոյ Կայսեր այցելութեան առթիւ խօսելով կըսէ թէ «Թուրքերը ամբողջ Կ. Պօլսը պատանայ ըրին», բայց չըսեր թէ շուներն ինչ ըրին։ Թերեւս սոցա համար առանձին ցուցահանդէս մը ընէ «շուներու քաղաքին Սուրբանն», ինչպէս կը կոչեն զայն անգլիացիք «Տիւրքաթաթ» օֆ ահի սիթի օֆ ահի տօկա՝ ըսելով Մ.։

«Մուրիսվէթ» Թուրք լրագիրն իր վերջի թուերէ մէկին մէջ ցաւօք ու զայրութիւն կըսէ թէ Ունգարանի մէջ արեւթաց արշաւող կառք մը 2 շան լակոտներ կոխած է։ Թուրք թերթը կառավարութեան ուղարկութիւնն կը հրաւիրէ՝ այս ամենակարեւոր խնդրի վրայ։ Որչափ երջանիկ են շուներն, որք ազգակից ու պաշտպան ունին Թուրք ժողովուրդն ու կառավարութիւնն։

Գ. Տը Պօրնիէ Մուհամմէտ անուն ողբերգութիւն մը գրած է վերջերս, որն ներկայացնելու համար պատրաստութիւններ կը տեսնուին ի Փարիզ։ Տաճկաց դեսպանն երկիցս Յրանսական կառավարութեան գլխում ըլած ու խնդրած է նոյնի ներկայացման արգելումն՝ առարկելով թէ դուրս բերել վերջ գլորուի մահմետականաց զգացումն կը վիրաւորէ։ Գաղղիա որ բաւական մահմետական հպատակներ ունի ի Թուրքիա և յԱլճէրի, կերեկ որ պիտէ յարգէ Մարգարէն, թէ և Տաճիկը, գլխ. Եւրոպացի ազգաց խաթիր համար, օր մը չ'զգուշացան Հայոց կամ քրիստոնէից հաւատացածին հայհոյելէ։

Սա ալ կրնայ ապացուցանել թէ տաճիկն ամենացած արարած մ'է կամ բեռ մը աշխարհիս վրայ, և զարմանալին այն է որ կան տակաւին փայփայողներ այդ ամբարիշտ ժողովուրդ։

Պօլսոյ «Սաաթէթ» թուրք լրագիրն Պիթիքի գաւառական լրագրէն առնելով կըսէ թէ կառավարութիւնն Պուլանդի շրջակայ դիւղերէ միոյն մէջ ձերբակալած է Պիթիքիցի խալիլ ու Հոմէր անուն աւագակներն, որք պիտի դատուին եղբր։

Այ՛ո, պիտի դատուին, բայց անշուշտ անպարտ պիտի արձակուին, զի դատաւոր կանգնող հաճի էֆէն տիներն Հայն ապստել ու հարստահարելը առարկութիւն մեծ կը տեսնեն. օրինակ թող լինի հոչաւոր թուրք ըստ Մուսան։

«Հնչակի վերջի թիւն ստացանք այս շաբթու, որոյ մեծ մասը վէճերու յատկացեալ է. Բարեկամներ, հոգեւոր սիրէք, ըսէ՛ք մեզ, կըսուի կը յուսար փրկել Հայ աղբը որ զօրաւոր թշնամիներ ունի ապաքէն։ Եթէ մենք իրարու հետ կուտելով զրադիք, թշնամիի հետ ո՞վ պիտի ճակատի մեզ համար. օտարը...»

Անցեալ շաբաթ երեկոյ Հայկական Միութեան ժողովին մէջ Տ. Գասպարեան ընտիր ատենախօսութիւն մըրաւ Պուլկարիոյ յեղափոխութեան վրայ. «ՏՀԻ լայն ժամին ահի լայն վերջնա»։

Չինուորական կրթութիւն սորվող Հայոց մարզիչի յիշեալ ատենախօսութեան օրինակն մեզ զըրկուած է ի հրատարակութիւն։

ԱԶԳ

Հայերէն տոմար, այցետոմար և մանր տետրակներ տպագրելու տալ փափաքողք կը հրաւիրուին գիմէլ լրագրոյ տպագրչին որ չափաւոր գներով կը խոստանայ գոհացնել յաճախորդները։

Ի ԶԻՆԱՍՏԱՆ

ՀԱՅՈՒ ՄԵ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՅԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՅՐԱԳՈՒՅՆ ԱՐԵՆԵԼԻՑ ՄԷՁ

ԵՐԿՐԻՍ ԱՄԵՆԷ ՀԱՐՈՒՍՏ ՀԱՅԱԶՆԻՆ

1864 ապրիլի 1ին Կալիֆօրնիայի Եկող նաւ մը ի Հոնկ—Բոնկ կը հանէր երկտասարդ Հայ ճամփորդ մը. իւր անունն էր Պ. Խաչիկ Պօղոս Աստուածատուր։ Քաջաւորով, կուրծի, գեղեցիկ երիտասարդ մ'էր հազիւ 20 տարեկան։ Միտքը դրած էր լայնդ ուրտել, և ուսումնական անհրաժեշտ պաշարին հետ, ունէր մանաւանդ ձեռներէց ողի, առողջ գլուխ և քաջասրտութիւն, ու քշտ մը ուսումներէ աւելի գործ կը տեսնէ։

Այն ժամանակի Պանք օվ Հին. տուսթան գրամատուր մտու վաթսուն տոլար ամսականով, «Հնդկաստանի Գրամատուրն» ի վաղուց դադարած մնացուած է, բայց այն երիտասարդ գրագիր այժմ աշխարհիս ամենէն հարուստ, ու ամենէն աղքեցիկ Հայերէն մըն է. և իւր յաջողութիւնը սքանչացմամբ կը պատմուի անգլիական լրագրոց մէջ իսկ։

Հոնկ—Բոնկ Բանթոնի Զինական ծովայնորդին մէջ կղզւոյ մը վրայ շինուած վաճառաչան երեկի քաղաք մ'է, և անգլիական բարգաւաճ գաղթականութիւն մը. Բանթոն մին է այն որոշեալ շինական քաղաքներէ ուր Եւրոպացիք դաշնագրով արտօնեալ են վաճառականութիւն ընելու։ Մայրաքոյն Արեւելք և Արեւմուտք վաճառականութեամբ և սեղանաւորութեամբ ձեռք ձեռքի կուտան ի Հոնկ—Բոնկ և ի Բանթոն։

Պ. Խաչիկ Պօղոս Աստուածատուր, որոյ անգլիական անունն է Պատուարթան Գ. Փ. Չաթըր, (աղաւաղում՝ Մատուր մահանուան), իւր լայնդը շինելէն զատ նաեւ այդ վաճառաչան կեդրոնին բախըը շինած է. որով հետեւ Հոնկ—Բոնկի շինողներն մին կը համարուի։ Տեղական անգլիական թերթ մը, «Հոնկ—Բոնկ Տէյլի Փրէս», իւր սեպա. 2 թուով, Պ. Հէնիի Նորմանի ստորագրութեամբ, յօդուած մը վը հրատարակէ, զոր մեծաւ գոհունակութեամբ կը ներկայացնենք մեր ընթերցողաց։

Յօդուածագիրը կըսէ թէ «Քաւուրդ դար առաջուան վաթսուն տոլարներն այժմ միլիոններու բարձրացած են. Հոնկ—Բոնկ լողորովին կերպարանափոխ եղած է, և պատուարթան Չաթըր, որ ի Մայրաքոյն Արեւելք, Մեծիւն Բ. Խոսեիոյ տուտարական տէրութեան ամենէն աղքեցիկ մարդը դարձած է, գլխաւոր հեղինակն է Հոնկ—Բոնկի այս կերպարանափոխութեան։

Փրեն հարցոցի անցեալ օր թէ ինչպէս ի գլուխ հոնեց այս մեծ գործը. «Բիշիկ քիշիկ» պատասխանեց։

«Երբ թղթարեւ շողենաւ օվ Հոնկ—Բոնկ մանեք, քամարք վայր փովլուի ծովափը կ'ընէք, Վերթթորիս քաղաքին հանդէպ, և չուգենաւ ուն թե ուր մէկ օրուան մէջ կը պարպուի առանձնաբեր չափ չորեք միլիոնացնեքէն միոյն մէջ։ Այս ծովափնայ և միլիոնացոյրն կերութիւնն Պ. Չաթըրի գոմէն է, որ 650,000 քառակուսր տարդէտին կը ծածկէ, ուր միլիոնաւոր ութը խոշոր շողենաւք մի և նոյն

ժամանակ կրնան մերձենալ և իրենց ապրանքը պարզել, և որ կրնայ պարունակել 100,000 տակառաչափ վաճառք, 85,000 տակառաչափ հանքածուխ և 35,000 տակառաչափ բուրակ (կիւվէրչիլէ) :

Այս ցամաք ելնէք, և ձեր չորս կողմը նայիք, ձեր տեսած լուսադոյն և գեղեցկագոյն շէնքերէն վեցէն հինգը Պ. Չաթըրլին է, իւր շինածն է : Պ. Չաթըրլի է նաև որ գրեթէ միայնակ ի գլուխ կը հանէ Գովլանի զարգացումն, ուր օր մը երկրորդ հունկ—Քոնկ մը պիտի բարձրանայ, քանի որ Գանթոնէ եկող երկաթուղւոյ գիծն հոն պիտի աւարտի :

Ամենայն մանրամասնութեամբ Պ. Չաթըրլի գործն է նաև Հոնկ—Քոնկի հողային բնկերութիւնը, որ մասերս հաստատուեցաւ, և որդէն իւր աղղկեցութիւն զգալի կընէ Հոնկ—Քոնկի զարգացման վրայ :

Պ. Չաթըրլի է նաև որ կանուխէն գուշակեց ինքնիշխան հանքածրոյ հարստութեան գոյութիւնն, և այժմ այս ձեռնարկութեան գործածուած գրամագլխոց մեծագոյն մասը տուաւ :

Չերկարարանելու համար ըստ է նշանակել թէ Պ. Չաթըրլի որ յղացաւ Փրայայի ծովեզերքը շահագործելու մեծ ծրագիրը զոր յօրինեց, և յաջողեցաւ ի գործ դնել, նախ կառավարչին և յետոյ Անգլիոյ գաղթականութեանց նախարարին հաւանութիւնն ստանալէ յետոյ : Այս ծրագիր անշահ հողերն ու ջուրերը շահագործելու համար դարուս մէջ յղացուած ամենէն յանդուգն, ամենէն ընդարձակ և ամենէն հանճարեղ ծրագրաց մէն կրնայ համարուիլ : Այս ծրագրոյ գործադրումն անհուն զարգացում պիտի առնէ Հոնկ—Քոնկի, և հետևապէս Պ. Չաթըրլի հանճարեղ գաղափարին և ձեռնարկէցութեան համար պաշտօնական հրապարակային շնորհակալութեանց տրամանացու Սըր Սիլվըմ Ծէ Վէօի հետագործը : Անգլիոյ կառավարութիւնն ևս անշուշտ ուրիշ կերպով իւր գնահատութիւնն և շնորհակալութիւնը պիտի յայտնէ առ Պատուարժ մն Պ. Չաթըրլի :

Այս ծրագրով, Վերթորիս քաղաքին ծովեզերի կողմը խորունկ ծովուն մէջ կը մտնի երկու միոնի երկայնութեան վրայ 250 ոտք լայնութեամբ, այնպէս որ շինուելիք ծովափունք 20 ոտք ջրոյ խորութիւն կ'ունենան, կառավարութիւնը մաս առ մաս պիտի շինէ, և 1892ին պիտի ամրոցանայ, և ծովափունք մասնատուարցը պիտի վճարեն իւրաքանչիւրն իւր մասին համար : Իւր մասէն կառավարութիւնը մէկ ու կէս միլիոն տոլարի շահ մը պիտի ընէ, և ըստ աստի 85,000 տոլարի տարեկան մնայուն եկամուտ մը պիտի ընդունի : Բնականապէս բախտաւոր որ մասնատուարք ևս մեծ շահեր պիտի ընեն : Այս կերպով ոչնչուող քան 50 անդլիական կալի տարածութեամբ գետին պիտի տեսնայ Գաղթականութեան վաճառաշահ կեդրոնին վրայ, յորմէ 27 կալ պիտի յատկանան փողոցներու և հրապարակներու : Քսան և եօթն կալի տարածութեան վրայ 1,500 հաստ տուններ պիտի շինուին բողմայի, ուր 39,000 անձինք պիտի կարենան բնակիլ, որ բոլի է գաղթականութեան հնգամայ աճումը :

մըն, ըստ այժման համեմատութեանց : Որովհետեւ Հոնկ—Քոնկի գաղթականութեան աճումն ամենամանր գաղթային ինկոյր մը դարձած է, բնակիչի գետնին այս յաւելումն ամենամեծ կարեւորութիւն ունի :

(Շարունակելի)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՆՈՐԱՎԷՊ

ՎԱՀԱՆ-ՀԱՅԿԱՆՈՒԹ

Բ.

Կէս գիշեր էր :

Պիտակ լուսինն իր արծաթափայլ ճառագայթներն կը փողփողէր վճիտ երկինքէն՝ լուսաւորելով Միջերկրականի մակերևոյթն որ փոքր ու անմեղ ալիքներով ծածկուած կերեկէր. անթիւ ալիքներ՝ որք կարծես ճակատելով հովի հետ և յաղթահար կը վազէին իրարու ետեւ՝ հորիզոնին քով ապաստան գտնելու համար :

Լուսինն թագաւորած էր ջուրերուն վրայ : Ալիքներու կատակէն ու հովի ճակատամարտէն արտադրեալ ձայնն էր միայն լսուածը : Հմայիչ ու բանաստեղծական ձայնէր՝ որք կարծել կուտային թէ հրեշտակք երկնից՝ այդ վեհ տեսարանէն գրաւեալ վար իջնէին լողալու համար անշատակ Միջերկրականի մէջ, յորում պատկերացած կերեկէր երկնից նազելած մթաշուշին :

Հեռուն, շատ հեռուն, հորիզոնին մօտիկ ևս կէտ մը կերեկէր որ երթալով կը մեծնար, ու հետզհետէ կը մերձենար յամրաքայլ :

«Րօյը Ըսթանտըրտ» շոգենաւն էր այն որոյ, կայմերը տեսանելի կըլլային պահ մը վերջ :

Խոր լուսնիւն տիրած էր այդ ծովերու մեծ տան մէջ, կարծես թէ կեանք չի կար հոն, կամ ամէն ոք կը ննջէր անհոգ :

Շոգենաւի խելքին կողմը, փոքր պատուհանէ մը մի աղօտ լոյս կերեկէր, որոյ առջև նստած էին երեք ճամփորդներ : Սոյա երկուքն մեր ընթերցողին ծանօթ Տիգրանակերտցի երկու եղբայրներն էին, իսկ երրորդը Արթին աղա անունով Եդեսիացի հայ մէկ, որ սերտ բարեկամութիւն հաստատած էր երկրտասարդ ճամփորդներուն հետ :

Թէ և Արթին խոստաղէ մ'մէկն էր, բայց միշտ համակրելի ու զուարճացուցիչ խօսքերով ջանացեր էր սիրելի երկրի անկողնով Տիգրանակերտցիներուն, և յաջողած էր իր դժոխային դիտաւորութեան մէջ :

Այդ Եդեսիացի դիմակաւոր թշուառականն, որ բաւական լուս հայերէն կը խօսէր, այն զապիր Չէրքէզն էր որ Տիգրանակերտէ զրկուած էր Վահան կողմը համար :

Գեղանի ճամփորդն ծովային հիւանդութենէ բնուած լինելուն համար մի քիչ անհանգիստ գոլով՝ այդ գիշեր կը բաւականանար Արտաշէսի և Արթինի խօսակցութեան ունկն դնելով, որք նիւթէ ինքիւ կը ցատկէին և խնդիրէ խնդրի վիճելով ու ժամանակ անցունելով :

Կէս գիշերն անցած էր : Արթին ժամացոյցն նայեցաւ ու մեկնիլ ուզեց : — Անպարելու պատճառ մը չուրիք, Արթին, ըսաւ Արտաշէս, ճամբորդներու համար շատ քանաւն օգտակար չէ կըսեն մեր քաղաքացիք :

— Իրաւունք ունիք : Բայց գիտնալու էք թէ առաւօտուն շոգենաւին Լաթագիլայի առջև երկաթ պիտի նետէ, ու ես նպատակ ունիմ դուրս ելնելու՝ քիչ մը ուտելիքներ գնելու համար, ուստի կուգեմ այլ ևս հանգչիլ, որպէս զի անտու շուտով արթննամ :

— Ասոր խօսք չուրիմ, պատասխանեց Արտաշէս :

Արթին գիշեր ըստի մաղթելէ առաջ հարցուց յիշատիկ թէ չէ՞ր ուզեր իրեն ընկերանալ՝ Լաթագիլա երթալու :

Համար հետեւեալ առտուն :

— Եթէ եղբայրս մինակ մնալ յանձն տունէ, պատասխանեց Արտաշէս, սիրով պէտք ընկերանալ ձեզ, փանքի շատ կը սիրեմ նոր քաղաքներ տեսնել :

Չայս ըսելով Արտաշէս Վահանի աչքերուն մէջ նայեցաւ : Կարծես թէ անորմէ հրաման կը խնդրէր :

— Եթէ կը սիրես երթալ զիս պատուակ մի բռնէր, պատասխանեց Վահան :

— Լաւ ուրեմն կուգամ, Արթին, առտու սպասէ զիս անպատճառ :

Արթին գիշեր ըստի մաղթելով մեկնեցաւ ուրախ և զուարթ : «Յաջողութիւնն ապահով է, կըսէր ինքն իրեն, և թակարդն անխառն փելի» :

Երբ թշուառական Չէրքէզն իր ընկերներուն քով գնաց, պատմեց անոնց ամէն բան :

— Այլ այսուհետեւ երկիւղ մը չ'կայ չ'յաջողելու, ըսաւ բերկրանօք, մեզ խոստացեալ նուէրներն շահուածի պէս են անտարակոյս :

— Ասոր կասկած չ'կայ, պատասխանեց Մուսթաֆայ, բաւ է որ Արտաշէսն վաղը առտու Լաթագիլա գայ մեզ հետ, մնացեալ գիշերն է անշուշտ :

Նոյն գիշեր այս չարագործներն երբէք չ'իշնջեցին, զի մեծ հոգ կամ մեծ ուրախութիւն ունեցող մարդիկ անկարող են նիւրճել :

Հետեւեալ առաւօտ դեռ արեւն նոր բարձրանալ սկսած էր երբ «Րօյը Ըսթանտըրտ» նետեց Լաթագիլայի առջև : Կէս երկուսուսանակ նաւակներ չընդապառեցին զայն շուտով :

Ազամիթ ու իր մէկ ընկերն, Մուսթաֆայ որ նմանապէս լաւ հայերէն կը խօսէր, պատրաստ կեցեր էին Արտաշէսի գալտանան սպասելով :

Բայց Արտաշէս կըքնանար տակաւին : Երթալ արթննելու եմայդ կեալու չուրն, ըսաւ Չէրքէզ հազարապետը և ուղղեց թայլերն դէպի սենեակն Տիգրանեան եղբայրք :

Շատ անցած չէր երբ Ազամիթ, Արտաշէս ու Վահան դուրս եկան : Տիգրանեաններն վարդի մը գեղն ունէին այդ առաւօտ, շուշանի մը փափկութիւնն :

Նաւակ մտնել ու մեկնել երկու ընկերներն զորք եղաւ : Վահան շոգենաւի մէջն թաշիխակն կը շարժէր շարունակ, և երբ նաւակն եզերք հասաւ, Վահան գնաց փախուիլ իր սենեակին մէջ :

Նոյն օր մինչ երեկոյ «Րօյը Ըսթանտըրտ» բեռ տուաւ ու բեռ առաւ : Երբ ժամը երկուսուս վեցին կը մօտենար, շոգենաւն կը պատրաստուէր մեկնիլ :

Արտաշէս և Վահան վերադարձած չէին տակաւին :

Վահան վաղեց Արթինի սենեակն լուր հարցնելու նորա միւս ընկերներէն : Բայց սոքա ոչինչ կրցին պատասխանել :

Մեկնելու ժամը կը մօտենար : Երեսուն ընկերներ միայն կային «Րօյը Ըսթանտըրտ»ի համար :

Վահանի աչքերն սկսեցին երբ տասուր լեցուիլ, երբ նաւակ մը եզերքէն դէպ ի շոգենաւ յառաջանալ ըսկեց : Վահան որ անակնթարթ նաւակն կը դիտէր, սարսափահար եղաւ երբ տեսաւ որ նաւակին մէջ գտնուողն Արթինն էր միայն որ զոյգ մը աղաւնի ունէր իր հետ ու փոքր մի ծրար :

— Արթին, ուր է եղբայրս, կոչեց Վահան երբ Ազամիթ ոտք կոխեց շոգենաւի աստիճաններուն վրայ :

— Արտաշէս ու միւս ընկերներն ետեւ մնացին, Վահան, քիչ մը վերջ հոս կը լինին անշուշտ :

Պատահական անգոհացուցիչ էր, զի ոչ նաւակ կերեկէր ջուրին երեսը, և ոչ մարդ եզերք վրայ :

Վահանի սիրտն կը տրոփէր, աչքերն կը լեցուէին :

Ժամանակն կը թռչէր արագ, առաւ ընկերանալ կար շոգենաւի մեկնելու :

Լուսն : Նաւակն ճամփայ ելնելու հրաւաններն տալու վրայ էր արդէն :

— Մի տակնի վրայ ըլլաւ, Վահան, ըսաւ Արթին մեզմէ ձայնիւ, դեռ կէս ժամէ աւելի ժամանակ ունինք մեկնելու, համբերէ քիչ մը, Արտաշէս պիտի գայ անշուշտ :

Վահան չէր պատասխանէր և ոչ ալ Արթինի երեսն կը նայէր այս պահուս, այլ իւր աչքերն եզերք վրայ մարդ : ու ջուրին երեսը նաւակ կը փնտռէին չարսնակ :

Ժամանակը լեցուած էր : Վահան տակաւին կը կարծէր թէ կէս ժամ կայ մեկնելու ընկերն, բայց շոգենաւն քաղել սկսած էր ապաքնի :

Շոգիլի անխոնջ թակարդ թռիչ տըռերէն ջուրերու ճամփորդին, որ ձուկի պէս կը սողար հետք մը թողլով իր ետեւ :

Երբ Վահան տեսաւ որ ցամաքն կը հեռանար շոգենաւէն, ճիշ մը արձակեց ու փայլակի արագութեամբ նաւակեան քով հասնելով՝ նորա ոտքերուն ինկաւ, շոգենաւի կենալն ինդրելու :

Նաւակեան ոչինչ կրցաւ հասնել Վահանի խօսքերէն, փոստիկ նաւակեան չէր Արեւելեան ս'նէ լեզուի, և ոչ ալ Վահան Երուսաղեմ լեզուով մը կարող էր խօսիլ, բայց սարսափալ ճամփորդի յորդանոս արցունքներն, որք մարգարտի նման կը թափէին իւր վարդանման այտերուն վրայէ, նաւակեանի սիրտն շարժէր էին : Թէ և նա բան մը չէր հասկնար Վահանի խօսքերէն, բայց փոստէ կը թէ կարեւոր խնդիր մ'ունէր այդ չքնաղ արեւելքին, զոր կարող չէր բացատրել :

Ուստի հրաման ըրաւ նաւաստիի մը որ Արտաշէսն իրեն կանչէ անմիջապէս :

Նաւաստին գնաց, ու բաւական ատեն անցնելէ վերջերք վերադարձաւ, խնդիրն պարզեց, բայց շատ ուշ էր : Լաթագիլա աներկեղ եղած էր արդէն :

Նաւակեան մի քանի միոյթարական խօսքեր ըսաւ Վահանի, շոյեց անոր ճակատն ու հասկցուց որ երթալ ու հանգստանալ՝ վստահացնելով զինքն թէ Արտաշէս չի կորսորդի երբէք :

Վահան յառաքելի գնաց փախուիլ իր սենեակին մէջ, ուր ինկաւ անկողնոյն վերայ՝ խոր մտածութեանց մէջ ընկնում : Նորա տխուր դէմքն դիտող մը կրնար հաւատալ թէ նոր վերադարձեր էր սիրելոյ մը թաղման հանդէպէն :

Ազամիթ ներս մտաւ այս պահուս, ու կեղծ ու պատիւ խօսքերով փորձեց միոյթարել զՎահան, որ լուսնեամբ միայն պատասխանեց անոր :

— Շատ կը զարմանամ սա տարօրինակ տխրութեանդ վրայ, ըսաւ կեղծ Եդեսիացին : Կը կարծես որ Արտաշէս Լաթագիլա պիտի մնայ յաւիտեան : Պէտք չէ եթէ քանի մը ոսկի ծախք կամ վնաս լինի մեզ :

Վահան այս զաղափարին կը համարէր, բայց խօսիլ չէր ուզէր Արթինի հետ, որն այն օրէ ատել սկսած էր : (Շարունակելի) Հ. Է.

ԸՆԿԵՐ ՊԱՆԴԻՏԻՆ

Գրեց

Հ. ԷԿԻՆԵԱՆ

1888 թ. վեր Ծ. Հ. Էկինեանի գրած բանաստեղծութեանց մի հաւաքածուն է այս, որ տետր առ տետր ըսկաւած է հրատարակուիլ հեղինակի տպարանին : Իւրաքանչիւր տետր կը բաղկանայ ութն երեսներ : Ըստանալ փափաքողք դեմնու են հեղինակի կամ Սուրհանդակ խմբագրութեան հասցէին : Թղթատարի ծախքը ճիշ է : Գրեմէ աւելն մի տետրին 2 սկզբ և կանխիկ :

Վէպթ Հոպոքըն, Ն.Ճ.